

Ramon Freixas

Expressionisme alemany

Entre les tendències cinematogràfiques més rellevants, perdurables i influents, fermament arrelada en les experiències pictòriques i feientment connectada a les avantguardes artístiques, destaca l'expressionisme alemany. Un corrent la singular estètica del qual ha generat nombroses obres i floreix adesiara en peces actuals. Proposa una visió del món angoixant, una distorsió de la realitat, fins i tot una deformació dels traços, que força, i reforça, l'expressió d'un univers desarticulat i de malson, una visita al tortuós interior dels personatges, com a reflex de l'"estat de l'ànima" de l'artista. D'aquesta manera, no és excepcional que es considerin com a precursors del moviment pintors com El Greco o Grünewald.

La seva consciència com a moviment en l'àmbit cinematogràfic es desenvolupa en finalitzar la Primera Guerra Mundial a Alemanya. La seva rotunda plasmació té un nom: *El gabinet del Dr. Caligari* (1920) de Robert Wiene és el títol canònic. La intenció dels films adscrits a aquest corrent és reflectir els estats d'ànim i els sentiments dels actants recorrent al simbolisme de les formes (a vegades irrat) i a les imatges (de manera deliberada) distorsionades. L'obra de Wiene reuneix les característiques puntuals de l'expressionisme, a partir de la història del misteriós i foll doctor Caligari (Werner Krauss), que exhibeix Cesare (Conrad Veidt) com a somnàmbul per les fires, obeint-ne les ordres. Caligari li mana que mati una jo-

ve (Lil Dagover), però Cesare se n'adora, la rapta i fugen plegats. A l'hora de morir, Caligari es refugia en un sanatori del qual n'és director, però, desmascarat, se'l declara insà. Erich Pommer, el productor, va suggerir un canvi fonamental, a instàncies de Fritz Lang (previst com a realitzador, però, davant la seva negativa, va ser Wiene, contractat per Pommer, l'elegit per dirigir la pel·lícula): que tota la història fos la fantasia d'un boig (Friedrich Feher), l'instigador de les sospites sobre el demiürg, el qual, internat en un sanatori, imagina que (¡Werner Krauss, *of course!* el director del qual és el maligne demont).

Com hem dit, *El gabinet del Dr. Caligari* antologitza la noció i els estilemes de l'expressionisme gràcies a l'ús de decorats, llums, vestuari, maquillatge i interpretació. Perspectives anguloses, arquitectures cantelludes, cases inclinades, llums vacil·lants, blanc i negre violent, uns actors la interpretació dels quals s'apropa a la pantomima, immersos en un univers inestable i amenaçador, accentuat per les línies geomètriques del decorat (pintat) que assetja l'home amb forces demoníiques i irracionals. Una atmosfera d'horror i pànic que no per atzar flirteja amb el fantàstic com a gènere, tant per la temàtica i l'estètica com per la creació de climes irrealis i inquietants. *Nosferatu, el vampiro* (1922) de F. W. Murnau és un dels cims d'aquesta aliança inimitable.

La imatgeria d'un escenari ple de perspectives obliqües i escales retorçudes singularitza un film com *El Golem*

(1920) de Paul Wegener, derivat del mite de Prometeu, sobre el qual ja n'havia fet una versió el 1914. Gairebé tot el cine mut alemany va estar vinculat a l'estil expressionista: Arthur Robinson i *Sombres* (1923), Fritz Lang i *Las tres luces* (1921), G. W. Pabst i *Der Schatz* (1923) o Paul Leni i *El hombre de las figuras de cera* (1924), títol que, per a alguns puristes, és el cant de cigne expressionista.

Lupu-Pick, F. W. Murnau, E. A. Dupont, G. W. Pabst evolucionaran cap a temes naturalistes, fins i tot realistes, no renyits, però, amb una evident estil·lització formal, conservant alguna de les seves característiques visuals de l'expressionisme, mentre que Fritz Lang s'allunya cada vegada més dels seus postulats i rèdits, encara actius a *El Dr. Mabuse* (1921) o a *Los nibelungos* (1924), però cada vegada més difuminats a *M, el vampiro de Düsseldorf* (1931) o a *El testamento del Dr. Mabuse* (1933).

L'expressionisme es va incorporar a l'estètica del cinema modern, inseminant obres majors de cineastes com Josef von Sternberg, Carol Reed, Orson Welles o Andrej Wadja, i resorgeix puntualment en forma d'homenatge, somni o interioritzada assumpció, ja que, per bé que va néixer en un clima polític i social molt concret, infectat per l'angoixa de la postguerra i la derrota (tant com precursor del nazisme com a rebel·lió contra l'autoritarisme prussià), la seva reaparició no sorprèn, ja que, a més de ser una vibrant forma artística, avala una visió del món, interior o exterior, expressió i reflex d'un estat d'ànim, potser mutant però mai obsolet. ■

El gabinet del Dr. Caligari.